

La marjal més literària

Ruta literària pel
nostre poble

Dijous 23 de març

La ruta:

Parades:

Mercat municipal

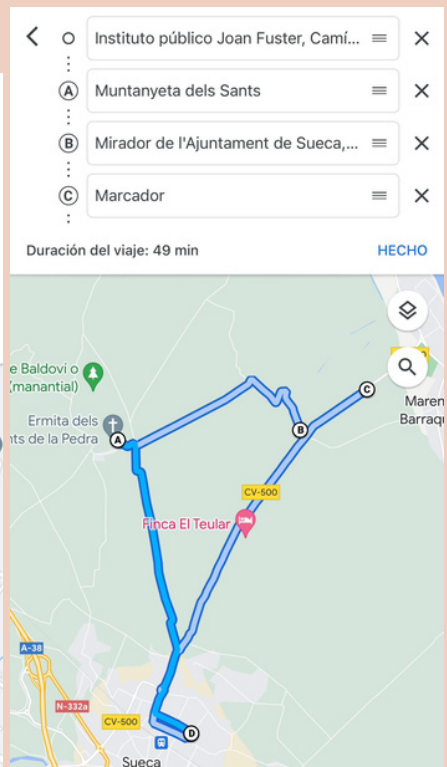
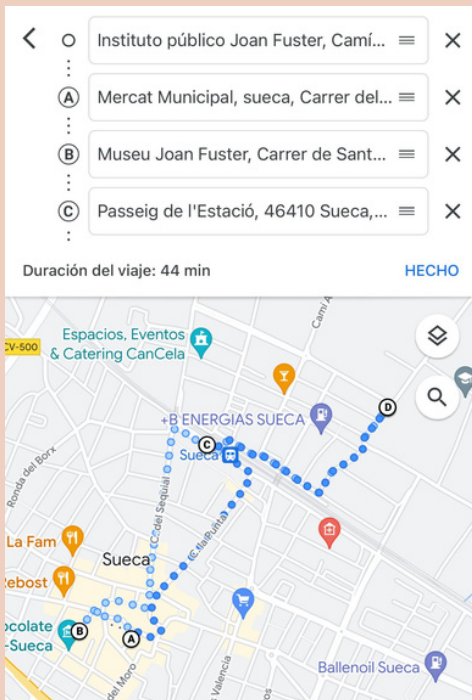
Casa museu Joan Fuster

Parc de l'estació

Muntanyeta dels Sants

Mirador de l'Ajuntament de Sueca

Caseta a la marjal

Cenyit de llums incertes, obert a les
sol·licitacions de la nit pura
en què una lluna fina t'assegura
carícia amatent de vellut i ales,

et venç, oh poble, la dolçor nutrícia
d'aquesta terra teva, blanament.
Aigua i cel en diàleg indolent
van pastant-te miracles de clarícia.

Surant pertot, levíssim, s'endevina
un tremor graciós de tarongina
sobre el baf cast, calent, de les marjals.

I hi ha quietud dòcil d'hora antiga,
i hom sent com és més dura i més amiga
la veu al·leluiant dels vents pairals.

**Obra: Elogi del meu poble,
2006**

**Autor: Joan Fuster
"El meu poble, de nit"**

El mercat de Sueca, més antic que el mateix poble, s'instal·lava al carrer de la Fillola, al carrer de Sant Cristòfor, al carrer d'Utxana, al carrer del Barrot i encara a molts d'altres. Cada divendres, de feia segles, una gentada impressionant s'apretava al voltant de les parades de la carn, de la roba, del peix, de les espècies vingudes d'Amèrica, dels animals de ploma amb el seu guirigall eixordidor. Tots, mercaders, compradors i simples observadors, suaven com si cavassen, malgrat que ja era ben entrat el mes de novembre.

Allà baix, entre els colors vius de les peces de roba, dues dones discutien amb la venedora el preu d'un retall que volien comprar. Més avall, amb la pell del mateix color bru que les seues obres, un venedor de peces d'argila, rodejat de botiges, cànters, llibrells, cisternes i cossis de diverses dimensions, predicava les excel·lències de la seua mercaderia i convidava els homes a tastar un glop d'aigua de la seua botija meravellosa, que la conservava freda com la d'una altíssima font. En un altre lloc del mercat, entre els crits indiscriminats dels animals que s'amuntegaven els uns damunt dels altres, hi havia dones i homes que comparaven preus i mides, caminant amb dificultat entre les gàbies. Hi havia gàbies de totes les grandàries, plenes de gallines, de pollets, d'ànecs muts, de titots o galls d'indi, de coloms peters i fumats. Algú ofería pitxers de saborós arnadí acabat de coure, calent encara, i una dona, acalorada i despenitjada, corria perseguint un xiquet que li havia furtat les espadenyes acabades de comprar.

El pobre Eugeni anava amb la boca oberta, deturant-se davant de cada taulell i mirant, amb especial interès, les xiques que passaven. Ximo havia d'anar sempre estirant-li el braç, perquè tenia pressa i volia anar a uns llocs molt concrets: les parades on els ramaders venien els seus cavalls, els seus ases o les seues mules i, sobretot, la taula que feia de llotja, ben vigilada, on els recaptadors dels consums cobraven els impostos de totes les mercaderies que entraven i eixien de la vila, entre les cares serioses i fosques dels forçats pagadors.

Obra: L'últim roder, 1992

Autor: Josep Franco i Martínez

Quan eixíem pel món en la bicicleta a estraperlar, a vegades ens ajuntàvem una colla i féiem una paelleta per a sopar. Uns dies millor, altres pitjor. Em recorde un dia, a Sueca, que vaig arribar a poqueta nit a l'hostal del Calderer. Era un hostal prop del mercat, tenia una entrada de carro i després un pati molt gran. Allí dins, vora la paret feien les paelles. Cadascú la seua. L'ama els venia l'oli, l'arròs i la llenya, si afegien alguna cosa més de verdura, o de safrà, el que fóra, s'ho havien de portar ells, o comprar-ho en alguna botiga. Tota la banda de la paret, de cap a cap, l'ocupaven les paelles. Les feien a terra, sense ximenera ni res. Era un corral.

Jo m'havia decidit a anar a Sueca, que feia més por, perquè havies de travessar el riu i els ponts solien estar vigilats. Però allí l'arròs estava vint-i-cinc cèntims més barat, i en cent quilos que carregava jo, la diferència era de vint-i-cinc pessetes netes, que et guanyaves. Un home anant a jornal no arribava a les vint. Era una temptació. Toca, au: qui no s'arrisca no pisca.

Vaig arribar a l'hostal i un dels que es feien la paella era de la Font: Vicentet, vols sopar? Vine i soparàs amb nosaltres. N'hi havia alguns més del poble, entre ells un barber: Xe, Vicentet, no cal que busques. Vine-te'n amb mi a carregar. Ja he fet el tracte i m'han dit que hi puc dur companyia. Sense fer una passa, ja tenia sopar i càrrega.

Vaig sopar malament. Dret, quatre cullerades de paella. Érem més convidats que arròs. Amb la panxa buida es pot dir, ens n'anem aquell i jo a carregar, en un carrer que hi ha darrere de la casa de les xiques. Jo dic: Mira on hem vingut. Per allí passàvem tothora, perquè Sueca tenia això: que entraves al poble i la primera cosa que et trobaves, venint per Cullera, era la casa de les xicones. Sempre n'hi havia algun que volia parar allí primer. Jo no ho trobava bé: Xe, això quina serietat té? Home, si anares de festa, encara bé, ho entenc, però anant de faena, els diners que encara no t'has guanyat te'ls gastes en dones, la família a casa esperant-te com qui espera a Déu. Això no tenia trellat. A vegades els feia desistir, a vegades teníem alguna baixa. Aquella nit no era el cas, perquè només n'érem dos i el barber ja tenia una edat. Ni ell ni jo no érem de putes.

Obra: Quan anàvem a l'estraperlo, 2017

Autor: Victor G. Labrado

Vaig nèixer a Sueca el 23 de novembre del 1922. Com que l'endemà, dia 24, era la festa de sant Joan de la Creu, unes parentes remotes conques i molt inclinades als carmelites, van fer que em bategessin amb el nom d'aquell distingit poeta castellà. Avui —encara!—, a la porta de casa, tinc una placa de llautó que diu: "Juan de la Cruz Fuster, abogado". Però en decidir-me a fer literatura vaig optar pel simple i anodí "Joan". Vaig començar fent versos, i hauria estat perillós firmar "Joan de la Creu". D'altra banda, la família i la gent del poble em diu "Juanito".

La meva ascendència es pagesa pels quatre costats. El meu avi patern era un bracer sense més patrimoni que els seus braços. El meu pare va desertar el camp, però: se n'anà, ben jove, a València i hi va aprendre un ofici. Es va fer tallista, imaginar. Ha confeccionat molts "sants", en aquesta vida, el pobre. Estil Olot, naturalment. Per aquesta raó —ben professional, en definitiva—, han desfilat sempre per casa meva considerables quantitats de capellans. El meu avi matern descendia d'una família de propietaris rurals bastant acomodats, però que ja feia temps que havia dissipat els seus béns. Ell es dedicava a comprar i vendre cavalleries per compte d'altri. De manera que, malgrat tot, l'arrel agrària ja m'arriba una mica mistificada.

El meu pare és carlí: el carlí més important de la comarca. La família de la meva mare era liberal. O potser eren conservadors. [...]

No he tingut germans —només un, que va morir abans de nèixer jo. A casa van decidir donar-me el batxillerat. El meu pare feia de professor de dibuix a un col·legi local de Segona Ensenyança, i allà vaig anar a parar. Era un antre curiosament deplorable, proveït d'un professorat trist i pintoresc alhora. El dirigia un senyor de Tortosa que parlava el castellà més pulcre que recordo: explicava matemàtiques (no gaires, potser) i ens tenia atemoritzats amb la seva destresa a distribuir clatellades diriments. Quan esclatà la guerra del 36, jo feia el segon curs o el tercer.

La guerra fou, per a mi, una etapa boirosa i exasperada. No vull entrar-hi en detalls. A la fam i la por s'unien les anomenades crisis de l'adolescència. Per un pèl, no em va portar al front: potser no ho hauria suportat, ni físicament ni moralment. Aleshores jo era un noi anèmic, nerviós i obsedit. Va ser el temps en què em vaig aficionar a la lectura.

Obra: Elogi del meu poble, 2006

Autor: Joan Fuster

Festa major a Sueca. Cal respirar-la. Pel nas, sobretot. És una qüestió d'olors. Hi ha l'olor acre, esparsa, viva, que ve del camp, on seguen l'arròs. Olor de palla verda acabada de tallar, i olor de terra humida, o de llim, mesclades. Hi ha, damunt, interferida, l'olor de la pólvora que cremen ara, a migdia, en coets i traques, quantitats considerables de pólvora inofensiva i lúdica. I hi ha l'olor de les cuines, la penetrant anticipació dels dinars. Un dia com avui, el dinar és preceptivament robust i complex, i s'anuncia insidiosament a través de les portes de les cases. El soroll també n'és una part important: la banda de música, una mica primària, estentòria; el dolçainer, que prodiga els seus refilets defectuosos, però incisius, pura agressió a l'orella; l'espetec dels focs artificials; les campanes de dring gloriós, propi d'un bronze ben pagat al segle XVIII; l'enriolada efusió de la gent que van i vénen pels carrers... Tanmateix, les olors, les diverses i sumades olors, hi són decisives.

Obra: Elogi del meu poble, 2006

Autor: Joan Fuster

L'arròs està collit i la gent del cicle de l'arròs es troba en els cafès de Sueca, perquè, a les bancades, no hi té res a fer. Aquests agricultors juguen al dòmino, al xamelo o a qualsevol joc de cartes. Altres discuteixen sense parar. Quan s'acabi el cicle de la taronja passarà igual: la gent tornarà a concentrar-se als cafès.

Jo he vist els cafès de Sueca, a la caiguda de la tarda. Hi ha, realment, molta gent. Els cafès són plens. Els pagesos valencianets, amb la bruseteta nuada sobre el ventre, fan un gran efecte. N'hi ha que són magres; la majoria són grassets, lluents i sentenciosos. Gairebé tots saben el seu ofici. Ja n'hi ha prou. Tots tenen unes mans grosses i de gran eficàcia. Bon senyal. Uns juguen a cartes, altres discuteixen. Uns són arcaics, altres modernistes. Ja està bé. No hi ha res a dir. Probablement perquè els cafès són tan plens, Fuster em portà sempre a prendre l'aperitiu o el cafè en un local més aviat solitari, una mica fosc, còmode, que té a les parets els retrats dels millors generals carlins de les últimes guerres. Si aquest establiment fou el casino carlí o el casino dels senyors, jo no en sé res. Que és un cafè agradable no té dubte.

Sueca és una població que tendeix a no tenir caràcter. En aquesta península hi ha pobles que tenen caràcter o que tendeixen a tenir-ne. Altres que no en tenen gens ni probablement hi aspiren. Tinc la impressió que Sueca no en té ni hi aspira. És una població rural, en què moltes cases s'han convertit en cases de senyors — diríem. [...]

Transitar per Sueca és molt agradable. Els carrers són molt ben tinguts, nets i ordenats. Hi ha aparadors molt visibles. les nits són molt tranquil·les; la gent va al llit aviat i és matinera. Hi deu haver algunes tertúlies, que desconec – fora de les tertúlies de fuster i dels seus amics...

Hi ha persones del sexe femení precioses. La gent és hospitalària i oberta.

Obra: Direcció a Lisboa, 1975

Autor: Josep Pla

I és el cas, sobretot, dels reportatges que fa sobre aquell individu de Palmeres que ix cada vesprada a caminar i a qui filma de lluny, sense que ell ho sàpia, al llarg de la planura que s'escampa així que un deixa el poble i s'endinsa a l'espai que en un temps remot fou albufera, i que ara són camps d'arròs esmicolats per camins i sèquies, peces d'un trencaclosques immens.

Obra: Ignot, 2020

Autor: Manuel Baixauli

Arrossars incipients

Aigua feliç, estesa en la planura,
feta mirall simètric i lleial;
espai per a la joia vegetal
que el temps ha de portar amb sa ventura.

La nit sobtada, contrafent l'altura,
cobreix les estrelles noves la marjal:
cada estrella una brinca cereal;
cada brinca, una prova de llum pura.

Un núvol passa, i s'estremeix el vel
d'aquesta dolça calma: fuig, i al cel
es desperten lleus ecos de temor.

I hi ha en l'aire molta primavera
acumulada, i una flor que espera
que l'alba li aconselli el seu color.

Obra: Les quatre estacions, 1992

Autor: Josep Palàcios i Martínez

Predominant, amagada entre els pins,
tanta blancor de netedat domèstica,
un davantal de gesmils i geranis,
el naixement familiar de l'aigua,
pedra que té qualitats cristal·lines,
oh tron humil, trona dominical,
damunt la pau dels arrossars, extensa,
com una mar d'una dèbil verdor
ran dels canals i els camins innumbrables,
oh breu turó graciós i propici.
Jo t'he creuat, una nit, fa molts anys,
alguna nit de la vida anterior
de la qual tinc alterna noció,
i he vorejat el teu secret encant.
Mai no he gosat de rompre el teu silenci,
l'ombra de pins, de parres i piteres.
Ara he pujat al teu cim, i vull dir
inútilment tot allò que he sentit,
oh colomer amb remor de colomes
oh la remor d'invisibles colomes
i un sol molt lent i demorat que no
se'n vol anar i agraeix tant el dia.
He retornat a la meua infantesa,
atarantat per l'olor de pinassa,
per una mel secreta de pitxeres,
endevinant didals d'aigua d'aljub.
Amb molts pocs mots, amb mots de rajoleta,
voldria dir el meu agraïment.
L'ermita té fondària d'aljub.

Obra: Mural del País Valencià I, 1996

Autor: Vicent Andrés Estellés

És hivern, els arrossars són de color d'ombra torrada, de fang eixut; l'estació més trista, en què menys resplendeix la marjal. A mitjans de maig ompliran els camps d'aigua per a la sembra i la plana serà un llac immens fragmentat com un trencaclosques pels marges dels arrossars, un llac com el que era fa segles, abans que els camperols n'aterraren la major part i la convertiren en conreu. Els últims dies de maig sembraran les llavors, els camps començaran a enverdir-se i seran verds del tot a entrada d'estiu, un verd intens que anirà esgrogueint-se a poc a poc, a mesura que madure l'espiga. A finals de setembre o principis d'octubre, els camps s'ompliran, primer, d'aquells insectes gegants, metàl·lics, que anomenem segadores, i més tard, als capvespres, de focs on cremarà la palla. La plana esdevindrà un infern amable, difícil de respirar. A mitjans de novembre els camps, inundats de nou, esdevindran espill enlluernador del cel i dels núvols imprevisibles fins que, a l'hivern, l'aigua desapareixerà i hi restarà, només, el fang marró, color d'ombra torrada, aquest fang que l'home que camina té sempre al davant i que potser no mira, o mira cec, sense veure'l.

Obra: Ignot, 2020

Autor: Manuel Baixauli

"La sega imminent"

L'estiu va acabant, minva la calor,
s'eixuguen els camps, l'arròs ja fa goig.

Pròvida collita mostren tots els camps,
els homes comenten que serà un bon any.

Monquili o Benlloc, arròs sempre arròs,
Bomba o Panxablanca que fa el ventre gros.

Com veus conegudes d'accents seculars,
se senten campanes en el llunyedar.

Als tocs de migdia s'enlairen frisoses
les blanques gavines formant un esbart.

El mar s'endevina, la sal s'hi present,
la terra batega d'un amor ardent.

Som enmig setembre, molts dels arrossars
són colrats d'or vell i a punt de segar.

Obra: L'albufera. Palus Naccararum, 2014
Autor: Josep Lozano

